

PROGRAMACIÓ DIDÀCTICA

DEPARTAMENT DE CIÈNCIES SOCIALS
ESPA
Curs 2019-2020

CEPA Ciutadella

INDEX

<u>TÍTOL</u>	<u>PÀGINA</u>
1.Adequació i seqüenciació dels objectius	2
2.Distribució de les unitats d'aprenentatge i seqüenciació dels continguts	7
3.Materials didàctics i eines de comunicació	16
4.Mètodes, principis pedagògics i elements transversals	18
5.Distribució espai-temps	23
6.Activitats d'ampliació i reforç	25
7.Criteris d'avaluació i qualificació	27
8.Activitats complementàries i extraescolars	37
9.Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques	38
10.Atenció a la diversitat	42
11.Prevenició de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat	45
12.Seguiment de la Programació Didàctica i indicadors d'assoliment	46

1. Adequació i seqüenciació dels objectius

Com es recull en els diferents normatives, en l'àmbit educatiu els objectius són els elements de referència pel que fa a l'assoliment que l'alumnat ha d'abastar al final d'un procés formatiu, com a resultat de les experiències d'ensenyament-aprenentatge intencionalment planificades. En la següent taula s'especifiquen quins són els objectius relacionats amb la matèria de ciències socials a partir de la seva classificació a tres nivells, anat del més general al més específic: objectius de l'educació de persones adultes, objectius de l'àmbit social i objectius dels quatre mòduls que componen l'ESPA.

CLASSIFICACIÓ DELS OBJECTIUS	OBJECTIUS
Objectius generals de l'educació de persones adultes	4. Propiciar la igualtat d'oportunitats, mitjançant l'educació i la formació permanents contra la discriminació, l'exclusió, les diferents manifestacions de desigualtats socials afavorint el principi de ciutadania activa, la cohesió social i l'ocupació.
	5. Facilitar i promoure el coneixement i l'ús de la llengua catalana i la cultura pròpies de les Illes Balears i el respecte a les seves característiques naturals i històriques, sense perjudici de fomentar la tolerància i l'intercanvi amb altres cultures.
	6. Fomentar l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació per al desenvolupament personal, social i econòmic, i per integrar-los en el quefer de la vida quotidiana.
	9. Proporcionar i reforçar les competències que permetin el desenvolupament d'un projecte de vida personal, social i professional satisfactori, d'acord amb els valors i la convivència en una societat democràtica
Objectius generals de l'àmbit de socials de l'ESPA	1. Identificar, localitzar i analitzar, a diferents escales, els elements bàsics que caracteritzen el medi físic, les interrelacions que es donen entre aquests i les que els grups humans estableixen en la utilització de l'espai i dels seus recursos, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i ambiental.
	2. Utilitzar de forma combinada conceptes, fets, teories i procediments propis de les ciències socials per a la ciutadania, per analitzar i comprendre problemes i resoldre situacions conflictives en les societats actuals.

	<p>3. Identificar-se com a membre de la condició humana en la seva dimensió individual i social, acceptant la pròpia identitat, les característiques i experiències personals, respectant les diferències amb els altres.</p>
	<p>4. Desenvolupar les habilitats comunicatives i socials que permetin participar amb iniciativa pròpia en les activitats de grup i en la vida social en general, amb actitud solidària i tolerant, utilitzant el diàleg i la mediació per abordar els conflictes.</p>
	<p>5. Reconèixer les situacions, passades i presents, de desigualtat dels drets entre diferents col·lectius, grups socials o entre l'home i la dona, valorant i respectant les diferències i la igualtat de drets entre ells.</p>
	<p>6. Identificar i localitzar en el temps i en l'espai els processos i els esdeveniments històrics rellevants de la història de les Illes Balears, de l'Estat espanyol, d'Europa i del món per adquirir una perspectiva global de la humanitat amb un marc cronològic precís que facilita la comprensió de la diversitat de comunitats socials. Valorant aquesta diversitat com una oportunitat per a expressar actituds de respecte i tolerància vers els altres.</p>
	<p>7. Identificar, explicar i valorar, en el temps i en l'espai, els fets econòmics, polítics, socials i culturals i la importància de les mentalitats al llarg de l'evolució de les diferents societats humanes, utilitzant aquest coneixement per entendre millor les característiques i els problemes actuals i la seva projecció de futur, així com el paper que homes i dones desenvolupen en elles.</p>
	<p>8. Cercar, comprendre i relacionar informació amb els mètodes i les tècniques pròpies de l'àmbit social, per explicar les causes i conseqüències dels problemes del passat i el present, utilitzant, especialment, les fonts que proporcionen els mitjans de comunicació i les tecnologies de la informació.</p>
	<p>9. Conèixer i valorar el patrimoni natural, històric, cultural, musical i artístic, a escala mundial, estatal i balear, amb la finalitat de respectar-lo, protegir-lo, gaudir-lo i donar-lo a conèixer.</p>
	<p>10. Conèixer, localitzar i comprendre les característiques bàsiques de la diversitat geogràfica del món i de les grans àrees socioeconòmiques, culturals i polítiques, així com els trets físics i humans de les Illes Balears, de l'Estat espanyol, d'Europa i del món.</p>

	<p>11. Conèixer el funcionament de les societats democràtiques afavorint la presa de consciència dels seus valors bàsics així com dels drets i llibertats fonamentals de les persones.</p>
	<p>12. Adquirir i emprar el vocabulari específic que aporta l'àmbit social perquè la seva incorporació al vocabulari habitual augmenti la precisió en l'ús del llenguatge i millori la comunicació.</p>
	<p>13. Participar en l'organització i realització d'activitats individuals i en grup, participar en debats amb una actitud constructiva, crítica i tolerant, fomentant el diàleg, la col·laboració i la participació.</p>
<p>Objectius específics del Nivell 1 Mòdul 1</p>	<p>1. Identificar, localitzar i analitzar els elements bàsics que caracteritzen els medis físics del món, de l'Estat espanyol i les Illes Balears i les interaccions que es donen entre aquests.</p>
	<p>2. Comprendre el territori com a resultat de la intervenció de l'ésser humà, analitzant les relacions entre els factors físics i humans, valorant les conseqüències de tipus econòmic, social, polític i ambiental i proposant mesures per reduir les perjudicials.</p>
	<p>3. Conèixer i valorar els mecanismes que regeixen els comportaments demogràfics per entendre l'evolució i la distribució de la població i les seves conseqüències.</p>
	<p>4. Entendre l'evolució de les ciutats en el temps com un reflex de la cultura i de la vida quotidiana al llarg de les diferents èpoques històriques. Analitzar les diferències entre les àrees urbanes i les rurals, establir les relacions que mantenen.</p>
	<p>5. Entendre les activitats econòmiques i identificar les característiques dels paisatges agraris, industrials i de serveis procurant un desenvolupament més sostenible.</p>
	<p>6. Cercar i seleccionar informació per comprendre l'espai geogràfic utilitzant diverses fonts: orals, escrites, cartogràfiques i aquelles que ens proporcionen les tecnologies de la informació i la comunicació. Realitzar treballs senzills amb la informació obtinguda i utilitzant el vocabulari adequat.</p>
	<p>7. Utilitzar representacions cartogràfiques, imatges i la informació apareguda als mitjans de comunicació per explicar i entendre els fets geogràfics i els problemes de les societats actuals relacionats amb l'espai geogràfic, especialment el de les Illes Balears.</p>
<p>Objectius específics del Nivell 1 Mòdul 2</p>	<p>1. Obtenir informació de fonts diverses, incloses les TIC, iconogràfiques, arqueològiques, escrites, etc., analitzar-la, comentar-la i elaborar treballs escrits amb la informació obtinguda.</p>

	<p>2. Localitzar en el temps i en l'espai, i saber representar gràficament, els períodes, cultures, civilitzacions i esdeveniments històrics del món des de l'origen de la humanitat fins al segle XVIII.</p>
	<p>3. Conèixer les característiques estructurals de cada període històric establint relacions entre economia, societat, política, ideologia i manifestacions culturals entenent les relacions entre aquests elements.</p>
	<p>4. Identificar les causes i conseqüències dels fets històrics i dels processos d'evolució i canvi, relacionant-los amb els factors que els van originar. Comprendre les nocions de simultaneïtat i evolució històrica.</p>
	<p>5. Reconèixer els elements bàsics que caracteritzen els estils plàstics i musicals de les èpoques estudiades i valorar la pervivència del patrimoni artístic a les Illes Balears.</p>
	<p>6. Adquirir i ampliar el vocabulari específic que aporten les ciències socials, per tal de millorar la claredat en l'exposició oral i escrita.</p>
	<p>7. Valorar críticament les interpretacions subjectives que, a vegades, es donen de la història i interessar-se per explicacions més objectives sobre ella.</p>
<p>Objectius específics del Nivell 2 Mòdul 1</p>	<p>1. Obtenir informació de fonts diverses: iconogràfiques, escrites, proporcionades per les TIC, mitjans de comunicació, etc., analitzar-la, comentar-la i elaborar treballs amb la informació obtinguda.</p>
	<p>2. Localitzar en el temps i a l'espai els esdeveniments històrics. Comprendre les nocions de simultaneïtat i evolució històrica. Realitzar gràfiques de seqüències temporals.</p>
	<p>3. Conèixer i identificar les causes i conseqüències dels fets històrics i les seves relacions amb els moviments culturals. Comprendre la multiplicitat causal.</p>
	<p>4. Comprendre els llenguatges artístics i desenvolupar la capacitat d'admiració i goig davant les manifestacions artístiques i musicals.</p>
	<p>5. Valorar críticament les interpretacions subjectives que, a vegades, es donen de la història i interessar-se per explicacions objectives.</p>
	<p>6. Comprendre i valorar el paper de dones i homes anònims, reconeixent-los el protagonisme històric que els correspon en la lluita contra la desigualtat i la falta de llibertat.</p>

	<p>7. Prendre consciència de la complexitat del món actual, de la rapidesa dels canvis en la nostra època, assolint actituds flexibles que afavoreixin l'adaptació al món actual i la vegada proporcionin consciència dels greus problemes existents en l'actualitat i de la responsabilitat col·lectiva en la promoció de la seva resolució.</p>
<p>Objectius específics del Nivell 2 Mòdul 2</p>	<p>1. Entendre com al llarg de la història s'han succeït diferents sistemes polítics i formes de govern, veure la seva evolució i establir relacions entre els sistemes econòmics i socials que els sustentaven.</p>
	<p>2. Conèixer, localitzar i comprendre els diferents models d'estats vigents i entendre que formen part de grans àrees sociopolítiques, econòmiques i culturals.</p>
	<p>3. Conèixer les societats democràtiques apreciand els seus valors principals, drets i deures, denunciant actituds discriminatòries i injustes i mostrant-se solidari amb pobles, grups socials o persones privats dels seus drets o dels recursos econòmics necessaris.</p>
	<p>4. Entendre les transformacions del món actual com a resultat dels processos econòmics, socials, polítics i culturals d'un món globalitzat, valorant la diversitat i manifestant actituds de respecte i tolerància.</p>
	<p>5. Conèixer la Constitució, l'estructura i el funcionament de l'Estat espanyol a partir de les principals institucions locals, autonòmiques i estatals, així com els mecanismes de participació ciutadana com són associacions, sindicats, partits polítics, eleccions, ONG, per poder participar en la presa de decisions.</p>
	<p>6. Afavorir el sentit crític, el diàleg, la iniciativa personal i la participació ciutadana activa a dins l'àmbit familiar, laboral, social i polític acceptant les normes establertes democràticament.</p>
	<p>7. Desenvolupar hàbits de treball individual i en equip afavorint l'autoestima, l'empatia i la col·laboració i realitzant debats sobre temes d'actualitat.</p>

2. Distribució de les unitats d'aprenentatge i seqüenciació dels continguts

Els continguts són el conjunt de coneixements, habilitats, destreses i actituds que contribueixen a assolir els objectius de l'etapa i a adquirir competències. El currículum que s'estableix a l'Ordre de la consellera d'Educació i Cultura de 22 de juliol de 2009 delimita

clarament quins són els continguts que s'han de treballar a l'assignatura de Ciències Socials. El conjunt d'aquests, segons la normativa, es divideixen en dos nivells, que al seu torn es subdivideixen en dos mòduls de quatre unitats d'aprenentatge cada un.

NIVELL 1 - MÒDUL 1. El medi físic i l'acció de l'home	
INTRODUCCIÓ	El Mòdul 1.1 està enfocat a que l'alumne conegui i entengui els espais físics i les estructures i dinàmiques socials que l'envolten. Si bé l'extensió dels continguts no permet aprofundir en moltes qüestions específiques, l'objectiu es dotar als alumnes de les bases conceptuals i procedimentals que els permetin tenir una visió més àmplia de la seva realitat i una actitud més crítica amb els fenòmens mediambientals que la comprometen.
UNITAT D'APRENTATGE	CONTINGUTS
UA 1 El medi físic i els seus elements	1. Estudi de com és la Terra i com es representa mitjançant l'anàlisi i la interpretació de diferents tipus de mapes. Representació i localització en mapes dels elements físics que conformen el medi com continents, oceans, mars, rius i unitats de relleu de les Illes Balears, de l'Estat espanyol, d'Europa i del món.
	2. Identificació i comprensió, mitjançant lectures i mapes conceptuals, dels paisatges naturals i de les interaccions que mantenen els seus components com clima, relleu, aigua, vegetació, fauna, etc.
	3. Coneixement dels grans medis naturals de l'arxipèlag Balear, de la península Ibèrica i del món.
	4. Reflexió i debat sobre quins són els medis naturals més favorables i més desfavorables per a la vida de les persones.
	5. Descripció de paisatges i identificació dels seus elements constitutius fonamentals.
UA 2 La població	1. Estudi dels conceptes demogràfics bàsics com natalitat, mortalitat, esperança de vida, creixement de la població fent especial referència a les causes i conseqüències dels moviments migratoris.
	2. Anàlisi mitjançant gràfics, piràmides, textos i mapes de l'evolució històrica, la distribució i la caracterització de la població a nivell mundial, estatal i autonòmic..

	<p>3. Comparació entre el poblament rural i l'urbà identificant els seus paisatges i distingint els elements que els conformen atenent a la seva evolució al llarg del temps.</p>
	<p>4. Valoració de la importància actual de les ciutats i de la necessitat de planificar el seu creixement. Analitzar l'estructura urbana: casc antic, eixample, perifèria, barris de barraques, guetos, polígon industrial, etc. i també l'atracció que la ciutat exerceix sobre la seva àrea d'influència.</p>
	<p>5. Debatre els principals problemes que afecten les ciutats com l'especulació del sòl, els problemes de trànsit, la contaminació acústica, els residus, els barris marginals, etc.</p>
<p>UA 3 L'activitat econòmica</p>	<p>1. Anàlisi de l'activitat econòmica de la població com el resultat de la interacció entre les necessitats humanes i els recursos naturals.</p>
	<p>2. Estudi dels principals focus mundials, europeus i espanyols i de la importància del desenvolupament tecnològic en l'economia.</p>
	<p>3. Identificació dels diferents sectors econòmics: primari, secundari i terciari i comprensió de les activitats econòmiques de cada un, de la seva situació actual i dels principals problemes i necessitats.</p>
	<p>4. Localització a l'espai de les activitats agràries, ramaderes, pesqueres, mineres, energètiques, industrials i de serveis a nivell autonòmic, estatal i mundial. Observació dels paisatges que generen (agraris, industrials, urbans) i dels impactes ambientals i territorials que poden ocasionar.</p>
	<p>5. Discussió a partir dels mitjans de comunicació de temes relacionats en l'economia en general i la balear en particular posant damunt la taula els temes d'actualitat.</p>
<p>UA 4 Els reptes ambientals</p>	<p>1. Anàlisi de les intervencions de l'ésser humà sobre el medi físic, avaluant el perill que suposa determinats models de creixement econòmic.</p>
	<p>2. Comprensió dels conceptes d'explosió demogràfica, l'esgotament dels recursos, desforestació, pèrdua de la biodiversitat, contaminació, canvi climàtic, sostenibilitat, etc.</p>
	<p>3. Coneixement de les fonts d'energia alternatives i les accions beneficioses per al planeta.</p>
	<p>4. Valoració de les polítiques i accions encaminades a la protecció i al manteniment dels paisatges naturals i la seva biodiversitat.</p>

	5. Reflexió i discussió a partir de les nostres vivències i dels mitjans de comunicació sobre els riscos naturals i els problemes mediambientals que suposa l'explotació de recursos naturals.
--	--

NIVELL 1 - MÒDUL 2. Les arrels de la nostra societat: de la prehistòria a la societat industrial	
INTRODUCCIÓ	El Mòdul 1.2 està enfocat a que l'alumne conegui i entengui quin és l'origen històric i cultural de la societat en la què viu, arribant fins a la societat industrial de principis del segle XIX. Amb els següents continguts es pretén que l'alumnat pugui reconstruir les arrels històriques dels diferents pobles que varen habitar o contactar amb l'illa de Menorca, les Balears i Espanya, identificant les diferències i les aportacions material i immaterials que aquestes societats han llegat a les generacions futures.
UNITAT D'APRENTATGE	CONTINGUTS
UA 1 Temps i espai. L'origen de les societats humanes: la prehistòria	1. Estudi del temps històric, periodització i cronologia mitjançant la utilització d'eixos cronològics, tenint en compte les diferents cultures.
	2. Reflexió sobre la durada de les diferents etapes històriques, prenent consciència de la brevetat de la presència del gènere humà en el planeta i les grans transformacions que ha provocat en el medi.
	3. Comprensió del procés d'hominització mitjançant l'estudi de l'evolució de l'ésser humà, analitzant les diferents etapes d'hominització i les teories explicatives.
	4. Comparació a partir de mapes conceptuals de les diferents estructures de les societats depredadores i productores. Analitzant les interaccions dels grups i el medi, i comprenent les relacions entre economia, societat e ideologia. Distingint les característiques artístiques de cada període.
	5. Coneixement i valoració de la prehistòria balear i les diferents cultures de les illes en aquest període mitjançant els recursos didàctics a l'abast.

<p style="text-align: center;">UA 2 Cultures antigues i el seu llegat</p>	1. Situació espacial i temporal de les cultures antigues d'Egipte, Grècia i Roma, utilitzant mapes històrics i eixos cronològics.
	2. Identificació dels trets més rellevants que caracteritzen les cultures de l'edat antiga: Egipte, Grècia i Roma i les seves aportacions a l'evolució de la humanitat.
	3. Coneixement dels termes i vocabulari específic relatius a elements econòmics, socials, polítics i artístics de cada una d'aquestes cultures.
	4. Valoració de les obres artístiques i culturals d'aquestes civilitzacions, a partir de l'estudi d'obres arquitectòniques, pictòriques i escultòriques.
	5. Reconeixement de les aportacions i avenços realitzats per aquestes civilitzacions i valoració del llegat clàssic, especialment a les nostres Illes i a la península Ibèrica, com a base que fonamenta les formes de vida i convivència actuals.
<p style="text-align: center;">UA 3 Les societats medievals</p>	1. Distinció dels tres models de civilització i trets característics de cada un d'ells: bizantí, Islam, i la cristiandat occidental a l'edat mitjana. Situant-les espacialment i cronològicament mitjançant eixos cronològics i mapes històrics.
	2. Comprensió de la societat, l'art i la cultura a l'edat mitjana com el reflex del món rural i el ressorgiment de la ciutat a la baixa edat mitjana, diferenciant les característiques generals del romànic i el gòtic com expressió de cada un d'aquest models culturals..
	3. Anàlisi de les diferents cultures i regnes de les Illes Balears i de la península Ibèrica en aquest període, fent menció espacial al Regne de Mallorca.
	4. Valoració de la convivència de les diferents cultures durant aquest període històric exemplificant-lo com un model de rebuig a la xenofòbia i la intolerància.
	5. Coneixement de les diferents obres artístiques presents a les Illes, valoració i goig del patrimoni artístic i musical medieval.
<p style="text-align: center;">UA 4 El món modern</p>	1. Identificació dels canvis de mentalitat que caracteritzen la modernitat: la nova imatge del món, avaluant-ne les conseqüències polítiques, socials, econòmiques i culturals.
	2. Anàlisi de les característiques de l'art del Renaixement mitjançant l'estudi d'alguns exemples. Comprensió del Renaixement com un fenomen cultural.

	3. Coneixemen de les característiques polítiques, econòmiques, socials i artístiques a l'antic règim, a través de l'estudi de l'absolutisme monàrquic i de l'art i la música barroca com expressió del poder polític i religiós d'aquesta època.
	4. Identificació del moviment il·lustrat com element de rebuig i dissolució del model de l'antic règim.
	5. Prendre consciència dels grans canvis efectuats en la història de la humanitat a partir del segle XV, reconeixent i valoració de l'aportació d'alguns grans personatges de l'art, la ciència i la política d'aquest període.

NIVELL 2 - MÒDUL 1. El món en què vivim	
INTRODUCCIÓ	El Mòdul 2.1 comença en quatre unitats d'aprenentatge la història contemporània d'Occident, centrant-se en els episodis històrics i en els processos i fenòmens socials que han esdevingut claus per entendre l'actual configuració de la nostra societat. Per altra banda, l'expressió artística en diverses disciplines complementa la comprensió cultural dels esdeveniments històrics estudiats, permetent una visió més àmplia i profunda de la societat contemporània.
UNITAT D'APRENTATGE	CONTINGUTS
UA 1 Les bases del món contemporani: el segle XIX, un segle de revolucions	1. Anàlisi i comprensió de les grans transformacions al segle XIX establint relacions entre els diferents elements de les estructures contemporànies.
	2. Identificació dels canvis polítics a partir de l'estudi de les revolucions dels Estats Units d'Amèrica i la Revolució Francesa, diferenciant els trets característics del model liberal, que sorgeix en elles. Anàlisi i estudi dels orígens del pensament nacionalista a Europa.
	3. Comprensió dels canvis econòmics i l'evolució del sistema capitalista, incloent d'imperialisme, produïts des de la revolució industrial al s. XVIII fins ara.
	4. Anàlisi de les causes de l'aparició de la nova societat industrial i de la ideologia obrera, tenint en compte el paper dels homes i de les dones anònims en la conquesta del sufragi universal i els drets socials.

	<p>5. Identificació dels trets característics del model liberal burgès i les transformacions econòmiques i socials produïdes per la revolució industrial a les Illes Balears i a Espanya durant el segle XIX.</p>
	<p>6. Relació entre societat i cultura. Identificació, mitjançant l'anàlisi d'alguns exemples d'obres d'autors plàstics i musicals del segle XIX de la importància de les transformacions tecnològiques del segle i comprensió de la relació art i societat. Sensibilització, admiració i goig per la creació artística.</p>
<p>UA 2 El segle XX: un món en conflicte, un món dividit</p>	<p>1. Anàlisi de les causes i conseqüències dels grans conflictes bèl·lics a la primera meitat del segle XX.</p>
	<p>2. Identificació dels elements que intervenen en el desenvolupament de la Revolució Soviètica. Reflexió sobre la crisi dels sistemes democràtics i l'aparició dels feixismes. Interrelació entre els models ideològics i el desenvolupament del capitalisme, crisi del 29, que conduïren a la segona Guerra Mundial.</p>
	<p>3. Anàlisi i comprensió dels factors que configuren el món bipolar, blocs de poder (capitalisme i comunisme) en la segona meitat del segle XX i els diferents conflictes que es desenvolupen en aquests anys, com a conseqüència dels esdeveniments produïts a la primera meitat del segle.</p>
	<p>4. Comprensió de l'evolució històrica de les Illes Balears i de l'Estat espanyol durant aquesta època i la seva relació amb Europa i la resta del món.</p>
	<p>5. Identificació de la multiplicitat causal històrica per la comprensió dels fets polítics, socials i econòmics de l'actualitat, partint de l'anàlisi de documents provinents dels mitjà de comunicació i de les TIC.</p>
	<p>6. Capacitat per raonar, discutir i prendre consciència de la responsabilitat col·lectiva en l'esdevenir històric i la participació de tots per solucionar els conflictes del món actual i la nostra comunitat.</p>
<p>UA 3 El començament del tercer mil·lenni: globalització i canvi. Diversitat o desigualtat</p>	<p>1. Comprensió del nou ordre internacional sorgit a partir de la fi del món bipolar amb la caiguda del bloc comunista i l'hegemonia mundial dels Estats Units i les conseqüències de la seva política exterior.</p>
	<p>2. Aparició del fenomen de la globalització, identificació de les seves característiques. Comparació, des d'una perspectiva</p>

	<p>antropològica, de les diferents formes econòmiques i socials en àrees desenvolupades i subdesenvolupades del planeta, establint les seves causes i conseqüències en relació a l'herència dels imperis colonials.</p>
	<p>3. Conèixer les polítiques de desenvolupament dutes a terme pels organismes governamentals i no governamentals, i des d'una postura crítica, comprendre la importància de la ideologia i els valors en la relació creixement demogràfic-desenvolupament.</p>
	<p>4. Anàlisi del concepte de globalització i la seva relació amb els mitjans de comunicació de masses. Reflexió sobre el sorgiment d'ideologies i moviments fonamentalistes, com a resposta als intents d'uniformitat cultural dins la incoherència d'una realitat mundial desigual.</p>
	<p>5. Valoració de la diversitat cultural del món, d'Espanya i molt especialment de les nostres Illes, comprenent l'enriquiment que això suposa i rebutjant la discriminació per raó de sexe, religió, llengua, o qualsevol altre condició.</p>
<p>UA 4 Noves formes d'expressió i percepció. Art, societat i tecnologia al nostre temps</p>	<p>1. Anàlisi de les revolucions científiques i tècniques del segle XX i les seves repercussions en la vida quotidiana a l'inici del tercer mil·lenni.</p>
	<p>2. Identificació de les característiques de les diferents manifestacions de l'art contemporani i la seva relació amb les sistemes econòmics i ideològics del nostre temps.</p>
	<p>3. Anàlisi i interpretació d'obres significatives de les arts visuals, relacionat els conceptes de llibertat de creació i mercat. Esbrinar les interrelacions entre tecnologia i art.</p>
	<p>4. Reflexió sobre la importància i influència de la imatge i la música en la vida quotidiana, avaluant la informació que es rep basant-se en una comprensió estètica que permeti arribar a conclusions crítiques, comprenent les relacions entre productes artístics i societat de consum.</p>
	<p>5. Identificació, reconeixement i valoració d'obres artístiques del nostre entorn. Apreciant i gaudint del nostre patrimoni cultural i artístic, contribuint a la seva defensa, conservació i desenvolupament. Valoració de la capacitat creativa de l'ésser humà.</p>

NIVELL 2 - MÒDUL 2. El medi polític: estats, democràcia i ciutadania	
INTRODUCCIÓ	El Mòdul 2.2 pretén acostar a l'alumnat a l'organització i al funcionament de l'administració pública i dels organismes polítics dels quals depenen, des de les organitzacions transnacionals com la ONU o l'Unió Europea, fins a l'administració local. A més de continguts conceptuals, aquesta unitat d'aprenentatge també pretén conscienciar a l'alumnat sobre els reptes polítics i humanitaris que té la societat actual sempre a partir d'un enfocament crític basat en la defensa dels drets humans.
UNITAT D'APRENTATGE	CONTINGUTS
UA 1 Evolució de l'organització política al llarg del temps	1. Estudi de com les persones ens hem anat associant en diferents grups a fi de cooperar i aconseguir els objectius que no podríem aconseguir individualment.
	2. Anàlisi de l'evolució dels sistemes polítics al llarg del temps, des de les formes tribals fins a les societats democràtiques actuals.
	3. Comparació dels trets essencials del diferents models d'organització política, relacionant-los amb les estructures socioeconòmiques i ideològiques a les quals pertanyen.
	4. Reflexió sobre els avantatges i els inconvenients de cada forma d'organització política, i valoració de les formes democràtiques actuals com a sistemes d'àmplia participació dins la configuració dels estats actuals.
UA 2 Organització política actual	1. Estudi de l'organització política de les societats partint de l'Estat com a entitat política i geogràfica, entenent les diferents tipologies d'Estat que existeixen a l'actualitat, i valorant els democràtics com els únics capaços de garantir els drets i deures dels seus ciutadans.
	2. Reconeixement de l'organització política i territorial de l'Estat espanyol a la Constitució de 1978: l'administració central, autonòmica i municipal.
	3. Identificació de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol i els seus Estatuts d'Autonomia.
	4. Anàlisi de l'estatut d'autonomia de les Illes Balears, coneixement de les principals institucions i reflexió sobre el fet de la insularitat i les seves repercussions.

	<p>5. Realització de debats a partir de lectures d'articles de premsa sobre política municipal, autonòmica, estatal i internacional, etc.</p>
<p>UA 3 Les grans àrees geopolítiques del món</p>	<p>1. Comprensió que l'Estat no és una entitat aïllada, sinó que estableix relacions econòmiques, polítiques i culturals amb altres i, per aquest motiu, és vital el coneixement de les diferents organitzacions internacionals.</p>
	<p>2. Comprensió de la progressiva interdependència entre els estats i les regions del món i de la diversitat de punts de vista i de perspectives que es poden adoptar.</p>
	<p>3. Localització en el mapa de les grans àrees socioeconòmiques i geopolítiques i la posició d'Espanya en el món.</p>
	<p>4. Comprensió del concepte d'espai europeu i la seva història. Identificació dels països que formen la UE i les seves institucions.</p>
	<p>5. Coneixement d'altres organitzacions supranacionals, comprensió dels lligams polítics, econòmics, militars, etc. que existeixen entre els països que en formen part.</p>
	<p>6. Discussió dels avantatges i inconvenients de les polítiques que duen a terme a nivell supranacional.</p>
<p>UA 4 Drets i deures dels ciutadans</p>	<p>1. Comprensió de la lluita històrica per a la conquesta dels drets humans i la consecució de la Declaració Universal dels Drets Humans.</p>
	<p>2. Coneixement de la legislació internacional i espanyola fent especial menció a la Constitució i a l'Estatut d'Autonomia.</p>
	<p>3. Identificació i valoració de les diverses formes de participació ciutadana: partits polítics, sindicats, ONG, associacionisme, cooperativisme, etc., com un instrument per prendre part de les decisions que ens afecten a tots.</p>
	<p>4. Reflexió, a partir d'articles i notícies, sobre el reconeixement de la igualtat entre homes i dones. Rebuig de les situacions de discriminació i de violència de gènere i acceptació de les normes de convivència en diferents àmbits de la vida.</p>
	<p>5. Capacitat d'assumir el camí que ens queda per recórrer per tal que totes les persones i col·lectius, sigui quina sigui la seva raça, llengua, nacionalitat, religió o cultura, tinguin les mateixes oportunitats, identificant els col·lectius més vulnerables i condemnant les situacions de violació dels drets.</p>

3. Materials didàctics i eines de comunicació

Per a impartir l'assignatura de Ciències Socials de l'ESPA s'utilitzen de forma recurrent diversos materials i instal·lacions del CEPA Ciutadella que a continuació s'especificaran classificats segons la titularitat d'aquests. Atenent a les habituals dificultats econòmiques que en molts casos són inherents a la caracterització general dels perfils d'alumnat que es matriculen als diferents mòduls de l'etapa de l'ESPA, la gratuïtat dels materials que ha d'utilitzar l'alumnat és una prioritat del centre. Com a factor indispensable per a una educació inclusiva i per la igualtat d'oportunitats sigui quina sigui la situació personal de l'alumne, la gratuïtat dels materials i dels recursos utilitzats que són necessaris per assolir els objectius específics de cada mòdul i els objectius generals d'etapa és un compromís que adquireix el centre respecte als seus alumnes.

- **Materials i instal·lacions del centre**

En el CEPA Ciutadella cada grup té una aula assignada on s'hi desenvolupen totes les sessions. Quan es canvia de quadrimestre, normalment s'intenta mantenir el grup i l'aula, malgrat el grup hagi canviat de mòdul. Cada aula està equipada amb taules i cadires individuals pels alumnes, pissarra de guix, projector, altaveus i ordinador de taula pel professor. L'única aula específica que té és una aula d'informàtica on hi ha ordinadors de taula configurats amb el sistema operatiu Ubuntu. En cas d'haver de realitzar alguna activitat amb els alumnes que requereixi de connexió wifi, el centre disposa d'un repetidor de senyal que es pot connectar puntualment a una determinada aula amb accés obert per als alumnes.

- **Materials didàctics i eines de comunicació del departament**

Entre els recursos del departament cal destacar un fons de mapes físics i polítics, alguns manuals especialitzats i llibres d'història local i alguns documents plastificats utilitzats puntualment per fer alguna activitat.

És important destacar que el Departament de Socials és un departament que destaca per treballar la competència digital dels alumnes, no només per considerar-ho una forma de millorar la destresa informàtica dels nostres alumnes, sinó per l'enorme quantitat de paper imprès que s'estalvia d'aquesta manera. Amb coherència amb les demandes de la societat civil i els moviments ecologistes, el departament considera que és un deure dels treballadors públics intentar reduir el màxim possible el consum de paper i de tinta. Tot i que es

contempla com un projecte a mig termini, la intenció del Departament és abandonar els manuals impresos i treballar exclusivament amb material de creació pròpia que es compartirà a la plataforma digital que el professor utilitza per comunicar-se amb els alumnes.

Per tant, la immensa majoria de recursos que s'utilitzen a l'aula són recursos digitals (presentacions digitals, recursos audiovisuals, pàgines web d'activitats, documents compartits, programes per a la gestió del treball cooperatiu, etc.). Tots aquests materials es troben ordenats i classificats en una carpeta compartida de l'intranet del centre.

Pel que fa a les eines de comunicació, el claustre del CEPA Ciutadella fa uns quants cursos que treballa per homogeneïtzar l'eina que utilitzen els diferents docents del centre per comunicar-se amb els seus alumnes. En aquest sentit s'ha seleccionat el Google Classroom com l'eina principal per organitzar l'aula virtual, per comunicar-se amb l'alumnat i per complementar les classes presencials. Ja que el CEPACiutadella no té una pàgina web que pugi assumir les possibilitats del Google Classroom, es va decidir emprar aquesta plataforma per diverses raons. En primer lloc, per la seva gratuïtat. En segon lloc, perquè és una eina senzilla i molt intuïtiva el funcionament de la qual pot assolir amb bastant facilitat un perfil d'alumnat molt comú al centre i que destaca per ser gairebé analfabet digital. Finalment, també es va decidir escollir el Google Classroom per les seves possibilitats com a eina educativa, ja que permet la creació d'un entorn de comunicació fluid i multidireccional entre els alumnes i el professor, la configuració d'un calendari personalitzat a l'alumne, la compartició de recursos i documents, la gestió de les qualificacions i de les entregues de les activitats o el seguiment del progrés de l'alumne entre moltes altres possibilitats.

- **Materials dels alumnes**

Els materials dels alumnes d'ESPA no són nombrosos ja que, com s'ha dit, la major part dels materials estan disponibles en format digital al Google Classroom. Amb tot, si és necessari algun document o material extraordinari per dur a terme una activitat o projecte a l'aula (fitxes, cartolines, paper mil·limetrat, etc.) serà lliurar per part del professor, en coherència amb el principi de gratuïtat que abans s'ha justificat.

4. Mètodes, principis pedagògics i elements transversals

En aquest apartat es descriuen quins són els principis pedagògics que configuren els mitjans pels quals es pretén arribar de forma més directe, eficaç i significativa als continguts i als objectius marcats per a l'assoliment satisfactori dels objectius de la matèria de Ciències Socials de l'ESPA i, per tant, a la culminació exitosa d'aquesta etapa educativa. Així mateix també es presentarà quina és la metodologia genèrica que descansa rere el disseny de les diferents unitats didàctiques i quina finalitat persegueix. Finalment, també s'exposaran quins són els elements que, sense tenir una unitat didàctica exclusivament dedicats a ells, són continguts que seran presents de forma subtil i transversal en tot el procés d'ensenyament i aprenentatge que aquí es programa.

4.1 Mètodes i principis pedagògics

La metodologia didàctica és el conjunt d'accions, estratègies i procediments organitzats pels professors, de manera conscient i reflexiva, amb la finalitat de possibilitar l'aprenentatge dels alumnes i l'assoliment dels objectius plantejats. Les característiques, les necessitats, els interessos i les motivacions de les persones adultes, a l'hora d'accedir a l'oferta educativa, són diferents d'altres etapes educatives. L'amplitud i diversitat de les situacions individuals, les diferències socioculturals, de condicions laborals, la qualitat de les experiències i expectatives acadèmiques i, fins i tot, el temps disponible per dedicar-se a les tasques educatives, provoquen una gran diversitat a les aules de les persones adultes. Aquesta particular diversitat de l'alumnat, sumat a la particular configuració curricular de l'ESPA i la particular estructuració organitzativa dels CEPA, fa molt evident la necessitat d'una metodologia de treball igualment particular i que respongui a aquestes particularitats.

A continuació se sintetitzen quins són els principals principis metodològics que han servit de criteri per dissenyar tot el procés d'ensenyament i aprenentatge de la matèria de Ciències Socials de l'ESPA.

- **Aprenentatge significatiu i vinculació amb la realitat**

La metodologia utilitzada en els ensenyaments de l'àmbit social de l'educació secundària per a persones adultes ha de tenir com a horitzó el desenvolupament d'aprenentatges significatius en l'alumnat. Una de les característiques més rellevants dels aprenentatges significatius és la seva permanència, perquè estableix un elevat nombre de relacions entre el nou coneixement adquirit i l'estructura cognitiva de l'alumne (Ballester i Vicente, 2009).

Aquesta concepció metodològica és molt rellevant en l'educació de persones adultes i es basa en el principi que tot procés d'aprenentatge significatiu ha de partir d'una situació pròxima a la realitat del subjecte, i que aquesta situació li ha de resultar interessant i li ha de possibilitar l'establiment d'una connexió entre la seva experiència més senzilla i quotidiana amb els coneixements més abstractes i novells. En el cas de la persona adulta en general, les experiències són per definició més riques i complexes que les d'un adolescent. Això implica que, en les persones adultes, i molt especialment en l'àmbit social, existeixen més possibilitats d'establir relacions entre el nou coneixement i els esquemes mentals que posseeixen. A més, moltes vegades aprendre a l'edat adulta significa desaprendre, però no en un sentit pejoratiu, sinó des de la perspectiva de replantejar-se contínuament els coneixements a partir de reflexionar sobre allò que es dóna per suposat. L'àmbit social, dins de l'educació secundària per a persones adultes, és un marc privilegiat per a la posada en qüestió i discussió d'informacions, sabers, actituds, experiències i valors que la persona porta com a bagatge inseparable de la seva pròpia vida.

Per totes aquestes raons, a l'hora de dissenyar les sessions i les activitats o tasques que han de desenvolupar els alumnes, sempre s'intenta partir d'una situació en què l'alumne hagi d'expressar els seus coneixements previs o la seva opinió sobre una qüestió determinada, amb la intenció de poder saber quin és el seu univers conceptual i treballar amb aquesta matèria primera. De la mateixa manera, des de l'àmbit social sempre es procura vincular el coneixement més teòric i conceptual que es treballa a classe amb oportunitats o destreses que l'alumne requerirà posar en marxa en la seva vida quotidiana. En aquest sentit, per exemple, els coneixements sobre cartografia del Modul 1.1 desemboquen en una sessió pràctica sobre l'optimització de l'ús d'una eina molt útil i pròxima a l'alumnat: el Google Maps. Per altra banda, els coneixements sobre organització política del Mòdul 2.2 cristalitzen en un projecte on els alumnes hauran de simular la creació d'un partit polític que s'haurà de posicionar amb els temes més polèmics de l'actualitat.

- **Metodologia participativa**

La participació activa és fonamental en l'educació de persones adultes per dues raons diferents. En primer lloc, és evident que animar a la participació afavoreix que els alumnes interioritzin de forma més significativa els coneixements, evitant així que es percebin com a espectadors passius d'un procés aliè a ells. En aquest punt és important matisar que la participació no s'ha d'entendre únicament com la intervenció verbal a dins l'aula, sinó que ha d'anar més enllà. La implicació de l'alumnat s'ha de fer extensiva també en aspectes importants com la disposició dels alumnes dins l'aula, els continguts treballats a classe, les

activitats a realitzar i, fins i tot, la forma d'avaluació. Per altra banda, les classes participatives són fonamentals en l'educació de persones adultes per evitar l'abandonament escolar. Una part molt important de l'alumnat d'ESPA treballa pels matins i quan arriba al centre ho fa amb una considerable fatiga física i mental que els docents no poden obviar. El cansament, l'avorriment i l'horari vespertí són factors de risc per a l'abandonament escolar en l'ESPA. Per combatre'ls, una metodologia participativa és el millor precepte.

Com exemple concret, es pot adduir el cas de la unitat d'aprenentatge sobre l'art contemporani del Mòdul 2.1. En aquesta unitat, enlloc de fer una classe magistral per part del professor sobre els aspectes fonamentals de cada estil artístic, la classe s'inverteix i són els alumnes els encarregats de, a través de les obres més representatives de cada estil artístic, extreure els trets característics que el defineixen.

- **Alfabetització digital**

La competència digital dels alumnes que es matriculen per primera vegada al CEPA és, en nombroses ocasions, molt deficient. Sobretot entre els alumnes d'avançada edat, el desconeixement d'eines i plataformes digitals bàsiques impedeix que puguin desenvolupar sense entrebancs moltes de les activitats programades. A més, l'exigència del mercat laboral pel que fa al domini d'aquests recursos digitals fa encara més imprescindible introduir activitats que obliguin a l'alumnat a familiaritzar-se amb aplicacions com el correu electrònic, els editors de text, les plataformes de presentacions digitals o les aplicacions de Google entre d'altres.

Per aquest motiu, des del Departament de Ciències Socials hem considerat necessari la introducció a cada mòdul d'una activitat o projecte que requereix la utilització de diferents programes o eines digitals (documents compartits de Google Drive, presentacions digitals amb Prezi, disseny gràfic amb el Canva, editor de mapes amb el Google Maps, etc.). A més, la utilització del Google Classroom com a eina de comunicació principal també ajudarà als alumnes a moure's àgilment en un entorn d'aprenentatge digital.

- **Priorització del treball a l'aula**

Com ja s'ha citat en diverses ocasions, els condicionants personals dels perfils d'alumnes matriculats a l'ESPA, provoca que el seu temps material per dedicar als estudis sigui molt més reduir que un alumne, per exemple, d'ESO. La conciliació familiar i laboral, que són dues prioritats per a la majoria dels alumnes, és un factor a tenir present per evitar l'abandonament escolar. Per això, en l'assignatura de Ciències Socials s'intenta que totes les activitats que compten per l'avaluació es realitzin a classe. Si bé és un criteri difícil de

complir, en els casos en què hagi de treballar a casa s'intentarà establir terminis llargs d'entrega que coincideixin almanco amb un o dos caps de setmana.

- **Reforçament de l'autoestima i la confiança**

Per acabar, però no menys important, és de destacar la necessitat en l'educació d'adults d'un principi pedagògic restauratiu basat en el reforçament de l'autoestima de l'alumne i en la recuperació de la confiança amb les seves capacitats intel·lectuals. Una dificultat recurrent que presenten les persones que es matriculen a l'ESPA és una manca de confiança en elles mateixes i en la seva capacitat per aprendre. Especialment en persones d'avançada edat o nous, evidenciar el seu desconeixement davant els altres els avergonyeix i frena les seves aportacions, així com enfrontar-se a un petit repte els angoixa i els preocupa. Aquesta desconfiança, moltes vegades, és el resultat de la seva trajectòria vital on l'exclusió del món educatiu ha suposat un trauma, una humiliació o un missatge d'incapacitat.

És evident que les metodologies d'aprenentatge per a persones adultes han de tenir en compte aquest element. Repetir el mateixos esquemes i models educatius que van portar a l'alumne al fracàs i a l'abandonament escolar difícilment donaran resultats satisfactoris. Si la motivació per aprendre és clau en tot procés d'aprenentatge, a l'educació de les persones adultes adquireix una rellevància especial. Algunes de les fórmules més efectives per fer-ho és recordar periòdicament quin va ser el seu punt de partida en l'aprenentatge i posar en valor el progrés (portafolis, quaderns, etc.), reconèixer públicament l'esforç realitzat i les metes assolides o donar a conèixer a la comunitat educativa els seus treballs i resultats (exposicions al centre, articles a la premsa o a la revista del centre, etc.).

4.2 Elements transversals

Els elements transversals són coneixements conceptuals, procedimentals i, sobretot actitudinals, que sobrevolen tots els continguts de l'etapa de l'ESPA i que, segons la normativa en vigor, han de ser treballats en la quotidianitat del procés d'ensenyament i aprenentatge. Molts d'aquests elements transversals estan aixoplugats en l'anomenada Educació en Valors que en el corpus teòric recent de l'acadèmia pedagògica s'ha utilitzat per denominar tot el conjunt d'accions didàctiques orientades a treballar amb l'alumnat qüestions que són de vital importància per a la ciutadania actual, però que no es troben de forma explícita als continguts curriculars.

En el cas concret de l'assignatura de Ciències Socials els elements transversal que es treballaran a classe (sense perjudici dels elements com la violència de gènere, la violència

terrorista o el racisme que per normativa seran destacats al final de la programació) seran, bàsicament, els següents:

- ❖ Educació per la democràcia
- ❖ Educació moral i cívica
- ❖ Educació per a la igualtat d'oportunitats
- ❖ Educació per la igualtat i pels drets humans
- ❖ Educació per la pau
- ❖ Educació per a la igualtat dels drets i deures de les persones
- ❖ Educació per a la interculturalitat i la construcció europea
- ❖ Educació ambiental i del consumidor.

És important dir que alguns d'aquests elements transversals convergeixen amb alguns continguts específics, especialment del Mòdul 2.2, així com amb algunes competències bàsiques. Amb tot, són perfectament complementaris i enriquidors. La forma de treballar aquests elements transversals serà a través de les activitats i projectes plantejats en les diferents unitats d'aprenentatge.

5. Distribució espai-temps

En aquest apartat de la programació didàctica es descriurà quina és la distribució ordinària en l'assignatura de Ciències Socials pel que fa l'espai i al desenvolupant de les sessions. Cal advertir que aquest és un model ordinari i que en nombroses sessions al llarg del curs es veurà alterada per la naturalesa del continguts i de les activitats programades. És important assenyalar que l'establiment d'una rutina de treball a l'aula és beneficiós pels alumnes des d'un punt de vista estrictament pedagògic, sempre i quan la rutina no esdevingui un fermall o impediment per a l'adaptació o improvisació implícita en tot procés d'aprenentatge.

En primer lloc i pel que fa a la distribució dels alumnes a l'aula, s'ha de partir de la base que són alumnes majors d'edat i que, en general, els professors els deixen escollir on asseure's. Només en casos excepcionals com algun alumne disruptiu amb els companys o quan es treballa en algun projecte cooperatiu es modifica la lliure voluntat dels alumnes de distribuir-se com desitgen.

En segon lloc, pel que fa a la distribució ordinària de les sessions, cal partir del fet que no tots els mòduls d'ESPA de Ciències Socials tenen la mateixa quantitat d'hores. Concretament els dos mòduls que componen el Nivell 1 tenen assignades dues sessions de dues hores cada setmana, és a dir, quatre períodes lectius. En canvi, pel que fa al Nivell 2 només tenen tres períodes lectius, distribuïts en dos dies; un dia d'una hora i un dia de dues hores.

Atenent a aquests factors, en les següents taules es sintetitza la distribució del temps en les sessions d'una i dues hores.

Sessió de 110'	
Distribució del temps	Desenvolupament
0'-5'	Arribada dels alumnes a l'aula, passar llista d'assistència. En cas de treballar amb ordinadors, repartir els portàtils.
6'-15'	Recordatori dels continguts de la sessió anterior i anunci del què es farà durant la sessió.
15'-40'	Primera fase expositiva en la qual es presenten els continguts a partir de diferents fonts (exposició magistral, lectures, audiovisuals, etc.).
41'-55'	Primera fase d'activitats en la qual es planteja un repte cognitiu als alumnes relacionat amb els continguts anteriorment explorats.
56'-60'	Breu període de descans per sortir al pati. És un moment que el docent aprofita per tractar qüestions individuals amb els alumnes (resoldre dubtes, recordar les entregues, etc.).
61'-85'	Segona fase expositiva en la qual es presenten els continguts a partir de diferents fonts (exposició magistral, lectures, audiovisuals, etc.).
86'-105'	Segona fase d'activitats en la qual es planteja un repte cognitiu als alumnes relacionat amb els continguts anteriorment explorats.

105'-110'	Conclusió de la sessió en la qual es recorda el que s'ha treballat, s'expliquen les tasques a fer a casa.
-----------	---

Sessió de 55'	
Distribució del temps	Desenvolupament
0'-5'	Arribada dels alumnes a l'aula, passar llista d'assistència. En cas de treballar amb ordinadors, repartir els portàtils o engegar l'aparell.
6'-10'	Recordatori dels continguts de la sessió anterior i anunci del què es farà durant la sessió.
11'-30'	Fase expositiva en la qual es presenten els continguts a partir de diferents fonts (exposició magistral, lectures, audiovisuals, etc.).
31'-50'	Fase d'activitats en la qual es planteja un repte cognitiu als alumnes relacionat amb els continguts anteriorment explorats.
50'-55'	Fase final en la qual es fa una síntesi de les conclusions a les que s'ha pogut arribar a partir de la feina feta en aquesta sessió. S'anuncia i s'explica si hi ha alguna tasca a fer pel proper dia o es tanquen els ordinadors.

6. Activitats d'ampliació i reforç

En l'educació de persones adultes és molt comú trobar-se diferents ritmes d'aprenentatge en un grup classe. Per respondre a les diferents necessitats educatives que tenen els alumnes d'un determinat grup, el Departament de Ciències Socials ha previst una sèrie d'actuacions i activitats destinades tant a alumnes que requereixen d'un reforç amb els continguts curriculars, com a alumnes que tenen un ritme més ràpid d'aprenentatge i que

demanen una ampliació dels continguts o dels reptes cognitius que es plantegen a la classe en general.

La diversitat de casuístiques en les demandes de l'alumnat i la flexibilitat en la concreció dels continguts curriculars que marca el dia a dia en l'educació de persones adultes impedeix que en aquest apartat s'exposin i es detallin un conjunt d'activitats específiques. Més aviat, en aquest apartat es relata el protocol i les directrius que ha de seguir un docent del departament quan detecta necessitats de reforç o d'ampliació per part d'un alumne.

6.1 Mesures de reforç

En cada unitat d'aprenentatge estan contemplades diverses mesures de reforç que es duen a terme dins l'aula amb els alumnes que prèviament hagin demostrat o demandat la necessitat de repetir alguns conceptes o exercicis treballats a l'aula. En aquest sentit, si es tracta de continguts conceptuals que no han comprès, sempre se'ls animarà a que facin públics els seus dubtes. En la majoria de casos, les explicacions del professor són l'eina més adient per resoldre dubtes o aclarir conceptes. En el cas d'un alumne que persisteix en la seva incomprensió o en una dificultat manifesta per entendre o dur a terme una activitat, se li recomanarà una vegada finalitzada la classe, que assisteixi a alguna de les diferents hores de tutoria que el professor té a disposició per tal de treballar sobre el punt conflictiu.

En aquests casos, l'acció tutorial és la forma més adient de reforçar l'aprenentatge de l'alumne, ja que l'alumne rebrà una atenció més personalitzada lluny de la pressió del ritme d'aprenentatge dels companys. En aquesta tutoria, el docent ha de procurar aportar explicacions i activitats diferents de les realitzades conjuntament a classe i que estiguin adaptades per suposar un grau de dificultat més assequible per a l'alumne. Si en el transcurs de la tutoria el docent veu que les dificultats persisteixen pot decidir convocar a l'alumne a una altra tutoria o bé encomanar exercicis per fer a casa que ajudin a l'alumne a fixar el coneixement pel seu compte. Amb tot, tenint en compte l'escassetat de temps que les persones adultes poden dedicar a les tasques acadèmiques a casa seva, és preferible optar per l'estratègia del reforçament en tutoria que no pas el de les tasques a casa.

L'elaboració d'aquests exercicis serà responsabilitat del docent i haurà de tenir en consideració les particulars dificultats que l'alumne hagi manifestat en el seu aprenentatge. Per posar alguns exemples de reforç, en el cas del Mòdul 1.1 a aquells alumnes que demostrin un gran desconeixement de la geografia mundial, peninsular o balear, se'ls recomanarà la pràctica de jocs interactius sobre mapes als quals poden accedir des del seu aparell mòbil. A més de lliurar la direcció web, el docent marcarà una puntuació mínima a la

que ha d'arribar l'alumne i una captura de pantalla que ho demostrï. Un altre exemple, en aquest cas de la unitat sobre noves expressions artístiques del Mòdul 2.1 seria el lliurament a l'alumne d'un glossari amb els conceptes principals de les disciplines artístiques que es veuen a classe, per tal de facilitar la seva comprensió dels elements que cal observar en les obres d'art que es projectaran.

6.2 Activitats d'ampliació

Dins la heterogeneïtat intrínseca de les classes de l'educació secundària de persones adultes també és comú trobar alumnes molt eficients i amb un ritme de comprensió i d'aprenentatge més ràpid que la resta de la classe. Atendre les necessitats d'aquests alumnes ampliant l'horitzó que marca la programació és també un deure del professor. En aquest sentit, l'ampliació d'aprenentatge és una tasca relativament senzilla en la matèria de Ciències Socials en tant que els continguts de l'ESPA són continguts bastant assequibles i que en general només tracten els temes de forma superficial.

De la mateixa manera que amb els alumnes que requereixen un reforç en el seu aprenentatge, el procediment per iniciar una ampliació del contingut amb un alumne que demostrï facilitat, curiositat i interès per saber més, es durà a terme en una tutoria o al finalitzar la sessió. Interrompre una classe per evidenciar que un alumne sobresurt de la resta del grup pot ser un reforçament positiu per ell, però pot esdevenir de retruc una forma de desmotivar a la resta de l'alumnat. Per aquest motiu el més indicat és tractar d'incentivar-lo de forma individual i en privat.

Al contrari que en les mesures de reforç, el perfil d'un alumne amb altes capacitats sí que pot assumir una càrrega major de tasques o activitats a casa. Aquest serà doncs la línia de treball amb l'alumne. En primer lloc el professor explorarà quin àmbit concret dels continguts que s'estan treballant a classe crida més l'atenció i l'interès de l'alumne. A continuació, el professor proposarà una activitat concreta a l'alumne a més de recomanacions de lectures i audiovisuals entorn a la qüestió que consideri que puguin resultar d'interès per a l'alumne en concret. La tasca proposada serà prioritàriament una activitat que requereixi desenvolupar no només aspectes conceptuals, sinó també competencials i creatius. En aquest sentit, són molt recomanables els treballs d'investigació, els articles d'opinió de la premsa escrita o de les revistes especialitzades, les lectures d'assaig o novel·les històriques, el visionat de documentals i l'elaboració d'un comentari crític o la recomanació de museus, exposicions temporals o itineraris culturals. Per exemple, en el Mòdul 1.2 de Ciències Socials si un alumne s'interessa per la prehistòria menorquina, una activitat d'ampliació seria recomanar-li la visita a algun jaciment de l'illa i el lliurament

d'un treballa on identifiqui les estructures observades. Un altre exemple, podria ser la recomanació de la lectura de les Tesis d'Abril de Lenin a un alumne que s'interessi especialment per la Revolució Russa.

7. Criteris d'avaluació i qualificació

En aquest apartat s'exposen quins són els criteris, les estratègies, principis i procediments d'avaluació i qualificació de l'assignatura de Ciències Socials. En altres paraules, s'explicarà què s'avaluarà, qui ho farà i com ho farà. Cal remarcar que l'avaluació és una de les part més importants del procés d'ensenyament i aprenentatge, no només per a l'alumnat, sinó també per al professor, ja que és una forma de detectar fissures en l'aprenentatge dels alumnes i en la metodologia del professor que els permetrà a ambdós rectificar i poder corregir a temps els errors comesos.

7.1 Adequació i seqüència dels criteris d'avaluació

Els criteris d'avaluació estableixen el tipus i el grau d'aprenentatge que s'espera que l'alumnat hagi assolit respecte al que indiquen els objectius generals de l'àmbit i els específics de cada mòdul. En la següent taula es detallen els criteris d'avaluació de cada un dels mòduls de l'assignatura de Ciències Socials de l'ESPA.

CLASSIFICACIÓ DELS CRITERIS D'AVALUACIÓ	CRITERIS D'AVALUACIÓ
Criteris d'avaluació del Nivell 1 Mòdul 1	1. Localitzar en un mapa llocs, espais i elements bàsics que configuren el medi físic de les Illes Balears, de l'Estat espanyol, d'Europa i del món (oceans, mars, continents, unitats de relleu i rius) i identificar els trets físics més destacats. Explicar amb exemples els impactes que l'acció humana té sobre el medi, analitzant-ne les causes i conseqüències i proposant mesures per a reduir-los.
	2. Descriure els factors que condicionen el comportaments demogràfics, l'evolució i la situació actual de la població utilitzant el vocabulari adequat. Entendre els moviments migratoris com un fenomen social. Interpretar piràmides de població i elaborar gràfics senzills. Conèixer i analitzar els factors de la distribució de la població a nivell mundial, estatal i autonòmic.

	<p>3. Comparar i diferenciar els espais urbans i els rurals, explicar els seus elements, descriure les seves funcions i les relacions que s'estableixen entre els espais urbans i els rurals. Valorar els avantatges i inconvenients de cada un, fent referència a exemples concrets i propers.</p>
	<p>4. Descriure les principals activitats derivades dels diferents sectors econòmics: primari, secundari i terciari. Saber-ne interpretar els seus paisatges. Localitzar-ne alguns exemples representatius i analitzar les problemàtiques de cada sector.</p>
	<p>5. Entendre els canvis bàsics produïts en el sistema econòmic mundial a causa dels avenços tecnològics, identificar els focus mundials i els problemes de l'economia actual.</p>
	<p>6. Conèixer, identificar i valorar els aspectes geogràfics de l'entorn com a resultat de les interaccions entre el medi natural i l'activitat humana. Distingir els principals recursos naturals i la seva distribució al món. Comprendre les diferències entre els diferents paisatges producte de l'activitat econòmica de l'home. Percebre i descriure els efectes ambientals de les activitats humanes, particularment a les Illes Balears i a l'Estat espanyol.</p>
	<p>7. Realitzar de manera individual i en grup, amb l'ajuda del professor o professora, un treball senzill sobre algun fet o tema en què s'utilitzin fonts diverses (observació, premsa, bibliografia, pàgines web, etc), seleccionin la informació i la transmetin de forma organitzada i amb el vocabulari adequat. Interpretar i elaborar diferents activitats com mapes, climogrames, croquis, gràfics, piràmides de població, taules estadístiques.</p>
	<p>8. Aplicar els coneixements bàsics adquirits per identificar les tasques i les activitats humanes més respectuoses amb el medi ambient en els àmbits més quotidians de la vida amb l'objectiu de construir un futur més sostenible.</p>
<p>Criteris d'avaluació del Nivell 1 Mòdul 2</p>	<p>1. Entendre la periodització històrica i comprendre les característiques de les diferents etapes.</p>
	<p>2. Reconèixer les interaccions que es produeixen entre els grups humans paleolítics i neolítics i el medi natural, els avenços i èxits tècnics que van afavorir el creixent domini del medi, analitzant i obtenint conclusions sobre la importància de les noves tecnologies agràries, ramaderes i constructives per al desenvolupament humà.</p>
	<p>3. Situar espacialment i temporalment les grans civilitzacions de l'edat antiga, utilitzant mapes històrics; reconèixer i valorar les</p>

	<p>aportacions i avenços realitzats per les civilitzacions grega i romana com bases que fonamenten les formes de vida i convivència actuals.</p> <p>4. Identificar i caracteritzar els trets econòmics, socials, polítics i culturals de l'època medieval, situant en el temps i a l'espai les diferents cultures que van coexistir i el seu llegat artístic.</p> <p>5. Identificar els canvis que a l'edat moderna condueixen a l'enfortiment de l'autoritat monàrquica fins a l'aparició de l'absolutisme, així com els estils artístics i musicals de l'època renaixentista i barroca.</p> <p>6. Explicar els trets bàsics econòmics, socials i polítics de l'antic règim, la importància de la ideologia de la Il·lustració com a factor desencadenant de la crisi i descomposició d'aquest model sociopolític.</p> <p>7. Reconèixer i valorar les empremtes del passat històric en les manifestacions artístiques presents a les Illes Balears com a elements constitutius de la nostra identitat individual i col·lectiva.</p> <p>8. Cercar i seleccionar informació en diferents fonts, incloses les TIC, per realitzar treballs individuals i en grup sobre alguns personatges o fets de les èpoques estudiades, indagant els seus antecedents històrics, analitzant les causes i preveient possibles desenllaços.</p>
<p>Criteris d'avaluació del Nivell 2 Mòdul 1</p>	<p>1. Identificar i analitzar, utilitzant el vocabulari i els conceptes apropiats, les idees bàsiques dels grans moviments ideològics i dels processos revolucionaris de finals del segle XVIII i del XIX.</p> <p>2. Caracteritzar i valorar les transformacions econòmiques i socials que es produeixen com a conseqüència de la revolució industrial, el desenvolupament del sistema capitalista i les seves relacions amb el fenomen de l'imperialisme.</p> <p>3. Caracteritzar i situar cronològicament i geogràficament les grans transformacions i conflictes mundials que van tenir lloc a la primera meitat del segle XX. Comprendre i identificar els principals esdeveniments i processos i les seves interaccions en el panorama internacional d'aquesta època (Imperialisme, la Revolució Russa, les guerres mundials, la depressió de 1929 i l'auge dels feixismes i la segona Guerra Mundial), contraposant els trets bàsics dels totalitarismes amb els dels règims democràtics.</p> <p>4. Analitzar els canvis esdevinguts en el món des de la segona meitat del segle XX (naixement dels grans blocs de poder polític i models socioeconòmics enfrontats), i identificar les tensions resultants de la</p>

	<p>seva existència. Igualment, analitzar les causes i les conseqüències dels processos de descolonització, identificant les característiques de l'anomenat tercer món i les seves reivindicacions. Identificar els esdeveniments que van conduir a la desaparició de l'URSS i a la creació d'un nou ordre mundial.</p>
	<p>5. Identificar i caracteritzar les diferents etapes de l'evolució econòmica, social i política, d'Espanya i de les Illes Balears al segle XIX i XX.</p>
	<p>6. Reconèixer el processos econòmics, polítics, socials i culturals que contribueixen a la formació d'un nou ordre global, admetent l'existència d'una xarxa de relacions de dependència entre països centre i països perifèria que provoca majors diferències entre el grau de desenvolupament dels diferents països.</p>
	<p>7. Comprendre i reconèixer els trets característics de la cultura contemporània, la importància de la revolució científica, tecnològica i artística. Entendre els conceptes de cultura de masses i societat de consum i la seva repercussió dins la vida quotidiana.</p>
	<p>8. Buscar i seleccionar informació en diferents fonts, incloses les TIC, per trobar i comunicar informació que respongui a qüestions relacionades amb les grans transformacions que van tenir lloc a l'edat contemporània, de manera individual o en petits grups.</p>
<p>Criteris d'avaluació del Nivell 2 Mòdul 2</p>	<p>1. Conèixer les diferents formes d'organització política al llarg del temps i els diferents règims polítics actuals. Identificar i valorar els sistemes democràtics, en especial el de l'Estat espanyol. Localitzar en un mapa els principals països i àrees culturals del món. Reconèixer la nostra organització territorial en comunitats autònomes, especialment la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.</p>
	<p>2. Entendre la importància que tenen en l'actualitat les organitzacions internacionals i el paper que en elles juga Espanya. Valorar la pertinença del nostre Estat a la Unió Europea i en altres organismes internacionals com un avanç en les relacions entre els estats. Valorar els acords internacionals i el diàleg com la única solució per resoldre els conflictes.</p>
	<p>3. Reconèixer l'existència de conflictes, analitzar les seves causes i el paper que hi juguen en la seva resolució les organitzacions internacionals, reflexionant críticament sobre les seves accions. Valorar la importància de les lleis i els acords per evitar els conflictes.</p>
	<p>4. Conèixer els drets humans així com els principis, drets i deures recollits a la Constitució espanyola. Identificar i condemnar les</p>

	situacions on no es respecten els drets de les persones en general i de les dones en particular.
	5. Participar en la política i en la societat com a ciutadà actiu de forma responsable i valorar la participació ciutadana com una forma de contribuir a millorar el funcionament de les institucions democràtiques.
	6. Realitzar debats sobre els continguts d'aquest mòdul, argumentant les idees pròpies, essent crítics amb les situacions que no ens agraden i estant oberts al diàleg com a única forma per resoldre els conflictes en les relacions humanes.
	7. Valorar la importància de la informació, acostumar l'alumnat a estar ben informat, a contrastar les diferents informacions i a partir d'elles crear-ne una opinió pròpia respectant sempre la dels altres. Cercar i seleccionar informació per a dur a terme algun treball escrit sobre els continguts treballats en aquest mòdul (fonts directes, premsa, biblioteca, pàgines web, etc.) per tal d'identificar les seves causes i conseqüències i poder establir una opinió pròpia.

7.2 Procediment d'avaluació de l'aprenentatge

Des d'un punt de vista cronològic, el procés d'avaluació consta de tres fases, desplegadas de forma consecutiva per a cada una de les unitats d'aprenentatge: avaluació inicial o diagnòstica, avaluació contínua i avaluació sumatòria o final.

- **Avaluació inicial o diagnòstica**

L'avaluació inicial és una exploració que fa el docent sobre quins coneixements previs té l'alumne sobre el contingut de la unitat d'aprenentatge que es treballarà. És una acció imprescindible per identificar els aprenentatges previs que marcaran el punt de partida per al nou aprenentatge, per detectar llacunes o mancances que dificultin l'assoliment dels objectius i per definir les estratègies metodològiques més adequades. A més, és una avaluació clau en l'educació de persones adultes, perquè permet ajustar en una línia de flotació els diferents nivells que coincideixen en una mateixa classe. Així doncs, la primera sessió de cada unitat d'aprenentatge està dedicada a la realització d'algun tipus d'activitat o qüestionari d'avaluació inicial, com ara una activitat on han d'ordenar cronològicament uns objectes, un Kahoot per explorar el que saben sobre art contemporani, una pluja d'idees sobre l'organització política, etc.

- **Avaluació contínua o formativa**

L'avaluació formativa, d'altra banda, té com a finalitat principal aconseguir el perfeccionament del procés d'ensenyament i aprenentatge en un moment en què la reconducció d'aquest és encara possible. L'avaluació formativa avalua els progressos i les dificultats que apareixen durant el procés d'aprenentatge. El moment adequat per dur-la a terme és l'observació a l'aula, perquè permet respondre a dificultats i dubtes plantejats, així com proposar alternatives de cerca d'informació, recuperació o reforç i orientar l'alumnat en funció de demandes expressades i necessitats detectades. Una font d'informació molt valuosa al respecte és la revisió i la correcció de les activitats fetes pels alumnes tant dins l'aula mateixa com fora d'aquesta.

- **Avaluació sumatòria o final**

L'avaluació sumatòria té com a finalitat comprovar el grau d'adquisició de les competències i l'assoliment dels objectius de l'assignatura a través dels criteris d'avaluació. Per norma general s'intentarà fer al final de cada unitat didàctica, tot i que no sempre serà així. Per obtenir una informació vàlida i fiable de l'avaluació, el professorat anirà combinant una sèrie d'instruments d'avaluació que adaptarà a la naturalesa del contingut treballat. Alguns exemples són: les exposicions orals, la realització d'una prova escrita, la presentació dels resultats d'un treball d'investigació, la participació en debats o la realització d'un qüestionari.

7.3 Criteris de qualificació

Els criteris de qualificació estableixen els acords del Departament de Ciències Socials en relació a la qualificació numèrica de cada un dels mòduls que componen l'ESPA. És responsabilitat del professor de cada matèria informar per escrit al conjunt dels seus alumnes de quins són els criteris d'avaluació i qualificació, preferiblement, durant la primera setmana de classe,

Per començar, cal deixar constància que els diferents mòduls de l'ESPA són ensenyaments presencials on l'assistència té un caràcter obligatori. Amb tot, com estableix la normativa en vigor, la conciliació de la vida acadèmica de l'alumnat amb la vida familiar i laboral, permet un marge de faltes d'assistència no superior al 20% respecte del còmput total d'hores lectives d'una assignatura. Per la idiosincràsia pròpia de l'educació amb persones adultes, no serà necessari justificar aquestes absències. Una assistència inferior al 80% del conjunt de sessions impliquen la pèrdua del dret a l'avaluació contínua i, per tant, l'alumne s'ha de presentar a l'Examen Final si desitja superar l'assignatura.

Per a la superació de cada un dels mòduls serà requisit indispensable que la qualificació mitjana d'un alumne no sigui inferior a 5, en una escala numèrica del 0 al 10. La qualificació

de cada mòdul s'extreurà de la mitjana aritmètica de les qualificacions de cada unitat d'aprenentatge que s'hagin realitzat al llarg del quadrimestre. En aquest sentit i en base al principi d'avaluació contínua, no serà necessari aprovar cada unitat d'aprenentatge per superar el mòdul, sempre i quan el professor consideri que la progressió de l'alumne ha estat positiva.

El Departament de Ciències Socials ha pres com a acord en els criteris de qualificació que les proves escrites no computaran més d'un 40% del total d'una unitat d'aprenentatge en cap dels mòduls d'ESPA. Aquesta decisió s'ha pres amb criteris pedagògics, davant l'evidència que les proves escrites en moltes ocasions no són els instruments d'avaluació més adequats per valorar l'aprenentatge de l'alumnat. La voluntat de canviar el tipus d'avaluació de l'ensenyament rebuda pels alumnes durant la seva anterior experiència educativa (EGB, ESO, etc.), on habitualment s'abusa de les proves escrites com a eina d'avaluació, és també un dels motius pels quals s'ha pres aquest acord. En qualsevol cas, com s'explicarà a continuació, la decisió sobre els percentatges finals de cada instrument d'avaluació de cada unitat d'aprenentatge serà una decisió que sempre s'intentarà consensuar amb el grup classe.

7.4 Estratègies i procediments d'avaluació del procés d'ensenyament aprenentatge

A continuació es detallen quins són els principis i les estratègies generals a partir de les quals es desenvoluparan el conjunt d'elements que formaran l'avaluació de tot el procés d'ensenyament i aprenentatge de la matèria de Ciències Socials de l'ESPA.

- **Continua, formativa i integradora**

El procés d'avaluació dels mòduls de Ciències Socials serà un procés continuat i constant al llarg de tot el curs. En totes les unitats d'aprenentatge en què es divideix aquesta etapa es duran a terme activitats d'avaluació que des del seus inicis tindran un caràcter eminentment formatiu, és a dir, que esdevindran una eina per detectar i pal·liar el més ràpid possible les dificultats, mancances i errors que l'alumne presenti respecte a l'esperable consecució dels objectius marcats. A més, aquesta avaluació està dissenyada intentant integrar no només l'assoliment dels objectius específics per a cada mòdul, que són principalment continguts conceptuals, sinó també altres continguts procedimentals i actitudinals no explícits en el currículum però igualment importants, com les competències bàsiques o els elements transversals.

- **Diversificada i heterogènia**

L'avaluació és un procés que ha de ser intrínsecament heterogeni, en tant que els diferents continguts que es pretenen avaluar són de naturalesa diversa i exigeixen formules d'avaluació adaptades a les seves particularitats. Des del Departament de Socials es considera un error homogeneïtzar la totalitat del sistema d'avaluació de les diferents unitats didàctiques, ja que difícilment la millor forma d'avaluar els continguts sobre art contemporani serà exactament la mateixa que per a avaluar els continguts sobre els Sistemes d'Informació Geogràfica. A més, en l'educació de persones adultes aquesta diversitat ha de ser més evident i marcada, ja que s'ha de fer un sobreesforç per trencar les dinàmiques tradicionals que han suposat una experiència de fracàs en molts dels alumnes, especialment d'aquells que estudiaren amb el model de la EGB o en temps anteriors a la LOGSE.

- **Transparent i objectiva**

El conjunt del sistema d'avaluació, és a dir, el calendari, els elements i criteris d'avaluació i els criteris de qualificació són elements que han d'estar a l'abast de l'alumnat, ja que com a subjectes i protagonistes del procés d'ensenyament i aprenentatge tenen el dret i el deure de saber què, quan i com seran avaluats. En l'ESPA aquesta previsió és encara més significativa, ja que les obligacions fora del centre de la majoria dels alumnes requereixen d'una planificació que permeti la conciliació laboral i familiar amb els estudis. Per aquesta raó al principi de cada mòdul es lliurarà a l'alumne un calendari amb les dates aproximades d'entrega i de realització de les activitats que integraran l'avaluació contínua, així com l'existència de l'Examen Final i les seves característiques. De la mateixa manera, es dedicarà un espai de temps de les sessions per presentar totes i cada una de les activitats que haurà de realitzar l'alumnat i que formaran part de l'avaluació del curs. En aquesta presentació, a més d'explicar l'activitat i resoldre dubtes, es farà públic a la plataforma digital, un document amb les instruccions precises per a la realització i l'entrega de l'activitat en qüestió, evitant així possibles inconvenients com el fet que un alumne no assisteixi a classe el dia que s'explica. Igualment, en aquest document es publicaran els criteris de qualificació, normalment a través de rúbriques precises elaborades específicament per a gairebé totes les activitats. Això permetrà a l'alumne saber amb anterioritat quins són els elements i la forma amb la qual es calcularà la seva qualificació, li permetrà consultar-ho en qualsevol moment i poder reclamar, en cas de no estar-hi d'acord, atenent-se a criteris objectius.

- **Participativa, reflexiva i multidireccional**

Seguint el principi metodològic de la participació de l'alumnat en el disseny i desenvolupament dels seu procés d'aprenentatge i seguint la lògica del trencament amb els

models tradicionals que els alumnes recorden de la seva anterior etapa educativa, l'avaluació no ha d'esdevenir una monolítica imposició del docent sobre els alumnes. L'alumne s'ha de sentir un agent actiu en tot el procés d'aprenentatge i això passa irremeiablement pel sistema d'avaluació. Com s'ha comentat en apartats anteriors, a l'inici de cada unitat didàctica el professor consensuarà amb els seus alumnes, sempre a partir d'uns elements mínims establerts pel professor, quins són els percentatges que volen assignar a cada activitat avaluadora. Els beneficis d'aquesta mesura és que d'aquesta manera s'empodera a l'alumne i se'l motiva a que es corresponsabilitzi amb el procés d'avaluació, fomentant la maduresa de l'alumne, així com el seu compromís amb l'assignatura i amb el seu propi aprenentatge.

Per altra banda, també s'apliquen en diverses activitats al llarg de les diferents unitats d'aprenentatge fórmules d'avaluació que passen per la coavaluació, és a dir, l'avaluació entre iguals, i l'autoavaluació, és a dir l'avaluació d'un mateix. En aquest sentit es vol incentivar la relació amb els companys, així com la reflexió de l'alumne respecte als seus progressos i resultats.

Finalment, cal destacar que el professor també serà objecte d'avaluació per part dels alumnes. Aquest punt és molt important, ja que és un dels pocs mecanismes de retroalimentació que hi ha entre el professor i els seus alumnes. Al finalitzar una unitat d'aprenentatge és molt recomanable que el professor lliuri a cada alumne un breu qüestionari individual i anònim en el que es valoren de forma quantitativa i qualitativa alguns aspectes de la funció del docent. Això permetrà al docent en qüestió ser conscient de la percepció que tenen els alumnes d'ell i millorar aspectes metodològics si escau. És igualment recomanable que a final de curs el docent lliuri un qüestionari final on es faci una valoració global de l'assignatura i del professor.

En el Dirve del departament hi ha un breu qüestionari en paper que pot ser modificat a partir de l'experiència concreta que ha tingut un professor amb un grup.

7.5 Criteris i procediments de recuperació

La diversitat i flexibilitat de les activitats i dels instruments d'avaluació que s'empraran a la matèria de Ciències Socials dificulta la realització de recuperacions de proves o activitats qualificades amb un suspens. Si bé per defecte no es duen a terme recuperacions parcials de l'assignatura de Ciències Socials, el docent es reserva l'opció de manar la repetició d'un exercici o l'elaboració d'una activitat extraordinària a algun alumne.

En aquest apartat també és necessari parlar de l'Examen Final. Com ja s'ha avançat, l'Examen Final és una prova escrita que es realitza durant l'última setmana del període lectiu de cada quadrimestre. L'Examen Final consisteix en una prova escrita de dues hores de durada on es duen a terme preguntes sobre els continguts de les diferents unitats d'aprenentatge que s'han treballat a classe. Respecte a la preparació d'aquesta prova, es poden donar dos casos. En primer lloc, és prescriptiu realitzar la totalitat d'aquesta prova a aquells alumnes que no arriben al 80% d'assistència a classe. En aquests casos, la qualificació obtinguda a l'Examen Final serà la qualificació definitiva de l'assignatura. Per altra banda, els alumnes que, tot i haver cursat l'avaluació contínua, no han assolit una mitjana aritmètica de 5 o superior, hauran de realitzar només les preguntes de l'Examen Final que facin referència a les unitats d'aprenentatge que han suspès. En el cas que superin les preguntes d'aquestes unitats, se'ls elaborarà la mitjana amb la qualificació de les unitats que ja tenien aprovades.

8. Activitats complementàries i extraescolars

Les activitats complementàries són aquelles activitats que pel seu component, organització o recursos implicats són extraordinàries, tot i que es realitzen en horari lectiu i estan relacionades amb els continguts curriculars. Al realitzar-se en l'horari lectiu són obligatòries per a l'alumnat, emperò atenent al marge de faltes d'assistència que té l'alumnat de l'ESPA és molt recomanable programar amb antelació les activitats perquè l'alumnat pugui organitzar-se i evitar que les responsabilitats laborals i familiars li dificultin la normal realització de l'activitat en qüestió. Des d'un punt de vista pedagògic és molt recomanable treballar les activitats complementàries abans de la seva realització i una vegada acabada aquesta, de tal manera que l'alumne comenci l'activitat amb un coneixement bàsic que li permeti extreure'n tot l'aprofitament possible i pugui consolidar amb un treball o reflexió posterior l'aprenentatge efectuat.

En la següent taula es detallen quines són les activitats complementàries que es duren a terme en l'assignatura de Ciències Socials distribuïdes per mòduls i unitats d'aprenentatge.

Mòdul	Unitat d'Aprenentatge	Activitat complementària
-------	-----------------------	--------------------------

Mòdul 1.1 El medi físic i l'acció de l'home	UA 1. El medi físic i els seus elements	<p>Gimcana d'orientació pel Canal Salat, on els alumnes han de localitzar uns elements amagats només amb l'ajuda d'un mapa i una brúixola.</p>
		<p>“Curs bàsic d'introducció a l'IDE Menorca: la informació cartogràfica a Menorca”, organitzat per Salut Jove.</p>
		<p>“Desenvolupament d'aplicacions cartogràfiques web i mòbil” organitzat per Salut Jove.</p>
Mòdul 1.2 Les arrels de la nostra societat: de la prehistòria a la societat industrial	UA 1 Temps i espai. L'origen de les societats humanes: la prehistòria	<p>Sortides previstes en relació al projecte educatiu “Guies en turisme patrimonial”, un projecte quadrimestral a través del qual es dissenyen un seguit de sortides per diversos jaciments, monuments i edificis històrics i amb valor patrimonial. Es dividirà la classe en grups de 2 o 3 persones i cada grup haurà de dissenyar una visita cultural relacionada amb les diferents etapes de la història menorquina en que es divideixen les UA.</p>
	UA 2 Cultures antigues i el seu llegat	
	UA 3 Les societats medievals	
	UA 4 El món modern	
Mòdul 2.1 El món en què vivim	UA 4. Noves formes d'expressió i percepció. Art, societat i tecnologia al nostre temps	<p>Realització de la ruta “L'art a peu de carrer” guiada pel professor. En aquesta ruta es recorreran els carrers de Ciutadella fent aturades davant mostres d'escultura, pintura i arquitectura que estan a l'espai públic i que representen estils artístics treballats a classe.</p>
		<p>Projecte “Art col·lectiu”, on de forma col·laborativa elaborarem un obra escultòrica o pictòrica i amb l'objectiu de presentar-la a algun certamen o exposar-la als espais del centre.</p>

Mòdul 2.2 El medi polític: estats democràcia i ciutadania	UA 3 Les grans àrees geopolítiques del món	Xerrada a l'aula a càrrec de Catalina Morro, representant del Centre Balears Europa. Es presentarà aquesta institució, les seves funcions i la qüestió de la identitat europea de la població balear.
	UA 4 Drets i deures dels ciutadans	Activitat 100 paraules per la igualtat. En el context del Dia de la Dona (8 de març) les matèries de Ciències socials i de Llengua i literatura catalana col·laboren per organitzar un taller de microrelats feministes.

9. Contribució de la matèria a l'adquisició de les competències bàsiques

Les competències són capacitats per aplicar de manera integrada els continguts propis de l'etapa educativa per aconseguir dur a terme activitats adequadament i resoldre problemes complexos eficaçment. Les vuit competències bàsiques que marca l'Ordre de currículum d'ESPA són les següents: competència en comunicació lingüística, competència matemàtica, competència en el coneixement i la interacció amb el món físic, tractament de la informació i competència digital, competència social i ciutadana, competència cultural i artística, competència per aprendre a aprendre i autonomia i iniciativa personal.

En general, l'assignatura de Ciències Socials pot contribuir a desenvolupar totes les competències bàsiques al llarg de tota l'etapa de l'ESPA, però en especial cal remarcar la major responsabilitat que té la matèria pel que fa a la competència en el coneixement i la interacció amb el medi, la competència social i ciutadana i la competència cultural i artística. Aquest és un fet molt més evident que a l'ESO, ja que cal recordar que les Ciències Socials a l'ESPA són l'única assignatura amb contingut eminentment social i humanístic.

Per aprofundir més en la forma en què l'assignatura de Ciències Socials contribueix de forma transversal i progressiva al desenvolupament de les competències bàsiques al llarg de tota l'etapa de l'ESPA, s'ha elaborat la següent taula. En aquesta es realitza un exercici de concreció a partir de l'exposició de diferents descriptors que expliquen com en la matèria de Ciències Socials es treballen les vuit competències bàsiques que marca la normativa en vigor.

COMPETÈNCIA BÀSICA	DESCRIPTOR
Competència en comunicació lingüística	1. Comprensió del lèxic i l'estructura dels textos que formen part de les fonts d'informació utilitzades principalment en història.
	2. Producció de textos originals on s'expressin de forma correcta i amb un registre adequat un conjunt d'arguments destinats a demostrar aptituds reflexives i crítiques.
	3. Utilització del diàleg, mitjançant debats, com a eina per a la convivència, la resolució de conflictes i el desenvolupament de les capacitats afectives.
	4. Consciència i ús del llenguatge com a instrument per a la igualtat, l'eliminació d'estereotips i expressions sexistes o ètniques.
Competència matemàtica	1. Comprensió i utilització d'eines matemàtiques senzilles (magnituds, percentatges, taxes, escales) per analitzar i descriure gràfics, fer càlculs i elaborar i interpretar mapes geogràfics, demogràfics i econòmics.
	2. Comprensió i utilització àgil del sistema de numeració romana.
Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic	1. Coneixement de l'espai on s'habita i de les particularitats geomorfològiques, topogràfiques, i toponímiques.
	2. Coneixement i capacitat d'utilitzar els sistemes d'informació geogràfica de forma àgil.
	3. Implicació en l'ús raonable dels recursos naturals, així com en la conservació del medi ambient.
	4. Valoració crítica de l'impacte de les activitats humanes sobre el medi físic.
Tractament de la informació i competència digital	1. Coneixement i utilització àgil del programari informàtic bàsic per a la vida quotidiana i l'àmbit educatiu.
	2. Autonomia en l'obtenció i la comprensió d'informació proporcionada per fonts de naturalesa diversa.
	3. Ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per cercar, obtenir i processar informació de manera crítica, per comparar-la, avaluar-ne la fiabilitat i l'adequació i transformar-la en coneixement.
	4. Coneixement i domini de les tècniques bàsiques d'investigació quantitatives i qualitatives pròpies de les ciències socials.

	<p>5. Creació de continguts digitals en diversos formats (text, àudio, vídeo, imatges) utilitzant els programes o les aplicacions que s'adaptin millor a les tasques.</p> <p>6. Respecte dels principis ètics en l'ús de les fonts informàtiques i reconeixement dels riscos associats a l'ús de recursos en línia i l'addicció a determinats aspectes de la tecnologia digital.</p>
Competència social i ciutadana	1. Comprensió de la importància d'estar informats de l'actualitat i consciència de l'existència de diferents perspectives per analitzar la realitat.
	2. Coneixement de l'organització i composició social, política i econòmica de les Illes Balears, d'Espanya, d'Europa i del món.
	3. Identificació i defensa de conceptes ètics relatius a la igualtat, la no-discriminació, la democràcia i els drets humans.
	4. Utilització del judici moral per triar i prendre decisions i elegir com comportar-se davant situacions que plantegen un repte ètic.
	5. Valoració positiva de la diferència i reconeixement de la igualtat de drets, en particular entre homes i dones.
	6. Comprensió i pràctica dels valors de les societats democràtiques: llibertat, igualtat, solidaritat, coresponsabilitat i participació ciutadana.
Competència cultural i artística	1. Coneixement, comprensió i valoració de les diferents manifestacions culturals i artístiques com a font d'enriquiment i gaudi personal i consideració d'aquestes manifestacions com a part de la riquesa i el patrimoni dels pobles.
	2. Aplicació de diferents habilitats perceptives i de sensibilitat i sentit estètic per comprendre i valorar les obres artístiques i les manifestacions culturals i gaudir-ne.
	3. Identificació de la relació entre manifestacions artístiques i culturals i societat, així com prendre consciència de l'evolució del pensament, dels corrents estètics, de les modes i dels gusts.
	4. Gaudi, valoració crítica i promoció de la conservació del patrimoni cultural i artístic de Menorca, les Illes Balears, Espanya, Europa i el món.
	5. Potenciació de la creativitat i la imaginació mitjançant la realització de tasques que suposin recreació, innovació i transformació.

	6. Participació en activitats culturals de l'entorn immediat, la qual cosa implica comportaments favorables a la convivència.
Competència per aprendre a aprendre	1. Capacitat d'autoavaluar-se i reflexionar sobre el seu esforç, el seu progrés i les seves destreses.
	2. Aplicació dels nous coneixements i capacitats en situacions semblants i contextos diversos.
Autonomia i iniciativa personal	1. Elaboració de projectes mostrant creativitat i imaginació a l'hora de planificar-los, analitzar-los, organitzar-los i gestionar-los, tant de forma individual com col·lectiva dins un grup.
	2. Adquisició de responsabilitat i compromís personal amb un mateix i amb el grup de treball.

10. Atenció a la diversitat

Les mesures d'atenció a la diversitat tenen com a objectiu detectar les necessitats educatives dels alumnes del centre i atendre a les particularitats del seu aprenentatge, tenint en compte també els seus interessos i el temps del qual disposen, per a aconseguir ampliar les seves competències bàsiques, tècniques o professionals. Les actuacions dutes a terme es consideren com un procés continu que va des del moment de la matriculació de l'alumne fins al moment en que titula o finalitza voluntàriament els seus estudis en el centre.

Tot el que s'exposarà a continuació parteix i s'ajusta al que s'estableix en el Pla d'Atenció a la Diversitat del centre. Al CEPA Ciutadella hi ha en vigor un Pla d'Atenció a la Diversitat que data del juny del 2016. En aquest s'especifiquen quines són les mesures d'atenció a la diversitat de les què disposa el centre i com s'han d'elaborar les mesures ordinàries d'atenció a la diversitat que els docents vulguin aplicar dins l'aula.

Per començar, cal dir que els recursos educatius que ofereixen les escoles d'adults són reduïts si els comparem amb els que disposen els centres d'infantil, primària, secundària, cicles formatius i batxillerat. Els CEPA no disposen d'un equip de suport amb els professionals especialistes que puguin oferir els programes educatius específics que es requereixen en cada un dels diferents perfils d'alumnat amb necessitats d'atenció. Igualment, els recursos materials es redueixen als recursos ordinaris del centre, sense disposar de cap infraestructura prevista per tals necessitats.

Tenint en compte que el concepte de diversitat és molt ample, el dels CEPA és especialment destacable els alumnes NESE. Al llarg de les diferents etapes educatives és el col·lectiu d'alumnes NESE el més vulnerable de tots. Les diferents problemàtiques que presenten fan que una part d'aquests alumnes no acabin amb èxit els seus estudis i es matriculin a l'escola d'adults, que esdevé gairebé l'única opció pública i gratuïta per aconseguir la formació que necessiten. Aquest fet explica per què a l'escola d'adults hi ha un percentatge alt d'alumnes NESE.

Dins de tota l'oferta formativa del centre, un percentatge significatiu d'aquests alumnes es concentren als estudis de l'ESPA. Són alumnes que a conseqüència de la seva problemàtica no van poder assolir la titulació de l'ESO i acudeixen al centre per iniciativa pròpia o, directament, derivats pels departaments d'orientació dels instituts. Cal partir de la base que l'ESPA és en si mateixa una mesura d'atenció a la diversitat, en tant que és una forma d'aconseguir el títol en educació secundària però en un format més reduït pel que fa a assignatures, continguts i durada.

En aquest sentit, les mesures ordinàries d'atenció a la diversitat que ofereix l'escola d'adults en relació als cursos d'ESPA i a la seva organització i estructura curricular són les següents. En primer lloc, com s'ha dit, els Ensenyaments Inicials i el cursos de l'ESPA disposen dels seus propis currículums. Aquests currículums s'imparteixen en una curta temporització, és a dir, dos cursos acadèmics en el cas dels ensenyaments Inicials i, també, dos cursos acadèmics distribuïts en quatre mòduls de quatre mesos cada un, pel curs de l'ESPA. En segon lloc, la flexibilitat en la matrícula, ja que es permet a l'alumne matricular-se a les assignatures que ell considera adient a la seva situació personal i a la seva capacitat i ritme d'aprenentatge. Aquesta decisió sempre es duu a terme amb l'assessorament de l'orientadora. En tercer lloc, a l'ESPA l'alumne pot repetir el curs un nombre il·limitat de vegades, sense que el factor edat suposi cap inconvenient per seguir els estudis.

Finalment, com ja s'ha plantejat en un apartat anterior, una de les eines principals que els docents tenen per atendre la diversitat a l'aula són les mesures de reforç. Aquestes mesures són bàsicament activitats o sessions d'atenció individuals addicionals que faciliten als alumnes l'aprenentatge dels continguts programats per al grup classe, amb una metodologia adequada al seu estil d'aprenentatge o als seus coneixements previs de la matèria. Es posen en marxa per a determinats alumnes quan es detecta que les estratègies emprades en la programació de l'aula ordinària són insuficients.

A més d'aquestes mesures de caràcter organitzatiu, els alumnes d'ESPA disposen d'un conjunt de mesures d'atenció contemplades al Pla d'Acció Tutorial. Cal remarcar que a

l'ESPA, la figura del tutor és especialment important, ja que amb el treball dels tutors s'intenta suplir la feina d'atenció personalitzada que la manca de recursos i de professionals provoca. Al CEPA Ciutadella no existeix el tutor del grup, ja que la possibilitat de matricular-se a assignatures soltes provoca que no existeixi un grup classe estable. Això vol dir que l'acció tutorial no es pot organitzar de forma grupal, és una feina del tot personalitzada i individualitzada. Amb tot, sí que es procura que hi hagi unes línies d'actuació comunes entre tots els tutors per tal de disposar d'unes directrius bàsiques i poder saber què fer en cada moment. Aquestes directrius es recullen en el Pla d'Acció Tutorial. Aquest pla fa especial incidència en el tractament de l'abandonament i en el seguiment dels alumnes amb dificultats d'aprenentatge, amb NEE o dels alumnes estrangers nous. Aquests tres col·lectius d'alumnes presenten unes característiques molt singulars que requereixen d'una atenció més específica.

A l'ESPA existeixen dos tipus de tutories. En primer lloc, hi ha un tutor oficial d'ESPA a Ciutadella i un altre professor tutor a les aules externes. La seva funció és la de redactar les actes de les reunions referents als equips educatius d'ESPA. A més, tots els professors són tutors dels seus alumnes. D'aquesta manera, cada alumne té com a referent el professor de la matèria a la qual està matriculat i pot rebre una assistència amb un professor amb el qual té confiança i amb el qual ha tingut contacte prèviament.

Per acabar i en relació a les adaptacions significatives, és també per falta de recursos d'atenció específics que en molt poques ocasions l'equip d'orientació, que està format per una sola persona, decideix activar una adaptació curricular significativa a algun alumne. Tot i que està contemplat a la normativa, s'ha d'entendre que l'ESPA és l'últim recurs per aquest perfil d'alumnat per aconseguir una titulació d'educació secundària que no ha pogut obtenir a un IES precisament per les adaptacions curriculars significatives. L'equip educatiu haurà d'avaluar altres alternatives abans de plantejar una adaptació curricular que impedeixi l'obtenció de la titulació corresponent. Per tant, s'oferirà a l'alumne opcions que van des de l'aplicació d'adaptacions curriculars no-significatives o, en cas de no ser possible, l'orientadora ofereix informació de possibles itineraris alternatius, com són el Certificats de Professionalitat o els Cicles Formatius de Grau Mitjà.

- **Procés de detecció de necessitats específiques d'atenció**

Per començar, cal especificar que tots els alumnes NESE que arriben al CEPA arriben amb el diagnòstic fet d'altres etapes educatives. Davant la possibilitat que aquests diagnòstics siguin obsolets o hagin modificats les necessitats d'atenció de l'alumne, el Departament

d'Orientació no aplica a priori cap mesura d'atenció específica. Ans al contrari, s'espera a que l'alumne manifesti una necessitat o dificultat d'aprenentatge per activar el protocol.

Qualsevol persona pot recórrer al servei d'orientació per iniciativa pròpia, però es pot demanar la intervenció de l'orientadora a demanda d'un altre professional, com un professor del mateix centre o un professional extern, però relacionat al centre (orientadors de centres de secundària, treballadors socials, etc.).

A continuació s'indiquen els moments i professionals implicats en tal procés:

- a) La identificació de qualque dificultat i les possibles solucions. Davant de qualsevol dificultat detectada dintre de l'aula, el professorat portarà a terme les solucions que estan al seu abast com són l'atenció més individualitzada, els canvis de metodologies, la derivació al tutor de matèria, etc. En cas de no trobar un desenvolupament positiu de la problemàtica, es pot recórrer a l'equip educatiu.
- b) Compartir amb l'equip educatiu. Des de l'equip educatiu i amb la participació de l'orientadora, es reflexionarà i es prendrà la solució més adient per l'alumne. Dintre de les diferents possibilitats es troba la derivació al departament d'orientació.
- c) Derivació al departament d'orientació. Des de l'equip educatiu de cada curs es pot plantejar la derivació d'algun alumne al departament d'orientació, per fer una avaluació i intervenció més específica amb l'objectiu de trobar solucions a les dificultats detectades. L'orientadora és també el que pot proposar realitzar una entrevista amb la família de l'alumne o altres agents socials per aprofundir amb la problemàtica i mirar de coordinar actuacions. Abans de formalitzar aquesta derivació, el tutor o professor de referència haurà d'informar a l'alumne de la decisió presa per l'equip educatiu.

11. Prevenció de la violència de gènere, de la violència terrorista i de qualsevol forma de violència, racisme o xenofòbia, inclòs l'estudi de qualsevol crim contra la humanitat

És innegable que la matèria de Ciències Socials ha de ser una assignatura intrínsecament crítica amb la realitat social. Una perspectiva analítica, comparativa i propositiva és un dels objectius que es pretén aconseguir amb l'aprenentatge dels processos polítics, socials i culturals que han marcat la història de la humanitat des dels seus inicis fins a l'actualitat. A

més, és imprescindible que l'alumnat adopti una perspectiva àmplia per identificar les qüestions transcendents que afecten a tant a l'entorn immediat de l'alumne, com al conjunt de la humanitat, així com a les relacions i interconnexions que hi ha entre les dues realitats. A més d'una actitud crítica que doti a l'alumnat de la capacitat per percebre les desigualtats i denunciar les injustícies, és igualment necessari formar-lo perquè sigui un agent actiu en la transformació de la societat.

Per aquest motiu, l'educació en valors serà un dels pilars metodològics de l'assignatura de Ciències Socials que s'intentarà integrar com un element transversal al llarg de tot el desplegament dels continguts i el disseny de les activitats. Dins els valors que es treballaran a l'aula, alguns d'ells ja esmentats en altres apartats de la present programació, cal destacar la conscienciació per a la l'eradicació de diferents formes en que la violència i agressivitat són present en la societat.

Pel que fa a la detecció i eradicació de la violència masclista o violència contra les dones, l'assignatura de Ciències Socials té un ampli ventall de recursos i continguts destinats a conscienciar a l'alumnat de la desigualtat i la violència estructural que ha patit la dona tant en l'actualitat com al llarg de la història. En aquest sentit, al llarg dels diferents mòduls que componen l'assignatura es posa èmfasi en visibilitzar la poca representació de la dona pel que fa als referents històrics tradicionals de l'academia i es busquen nous referents femenins per contrastar aquesta versió de la història del coneixement. De la mateixa manera, l'estudi de casos és present de forma transversal en els Mòduls 1.2, però especialment en els mòduls 2.1 (paper de la dona en l'art contemporani, doble repressió de la dona durant la Guerra Civil, etc.) i 2.2 (Declaració Universal de Drets Humans, Constitució Espanyola, Estatut d'Autonomia, etc.). A més, es preveu la participació activa dels membres del departament en diversos programes com "Accions de sensibilització per a la promoció de la igualtat i la prevenció de la violència masclista als centres educatius" i d'altres cites anuals com el Dia internacional per a l'eliminació de la violència contra les dones (25 de novembre) o el Dia internacional de la dona (8 març).

Per altra banda, pel que fa a la violència terrorista, el racisme i els crims contra la humanitat, tots tres són continguts presents al llarg dels diferents mòduls de la matèria. Concretament, la denúncia i la constatació d'aquests fenòmens duts a terme en diferents moments de la història s'estudien en les unitats d'aprenentatge relacionades amb l'Antic Règim (conquesta i colonització espanyola d'Amèrica, esclavisme EUA i imperialisme europeu), Primera Guerra Mundial (especialment el genocidi armeni), Segona Guerra Mundial (feixismes, Holocaust i polítiques eugenèsiques i contra els homosexuals), Guerra Freda (totalitarisme soviètic, cops

d'estat nord-americans en països sud americans, apartheid i drets civils a EUA i Sud-Àfrica), Món Actual (genocidi tutsi a Rwanda, àrab a Israel, rohinya a Birmània, etc.) i Història contemporània d'Espanya (Guerra Civil, Sàhara Occidental, terrorisme d'ETA i yihadista, crisi dels refugiats, etc.).

12. Seguiment de la Programació Didàctica i indicadors d'assoliment

Per tal de disposar d'un mecanisme de seguiment del desplegament dels objectius i de les propostes anunciades en la present programació, a continuació es reproduïx una graella formada per diversos indicadors quantitius i qualitius que facilitarà la valoració del seguiment de la programació, així com l'elaboració de la memòria a final del curs. La graella de seguiment serà un instrument que es revisarà al final de cada quadrimestre en el transcurs d'una reunió de departament i sobre la qual es podran anar anotant les observacions i comentaris que es considerin oportuns.

INDICADOR D'ASSOLIMENT	OBSERVACIONS
Percentatge provisional d'aprovat i suspesos (desembre)	
Percentatge definitiu d'aprovat i suspesos (febrer)	
Percentatge provisional d'aprovat i suspesos (març)	
Percentatge definitiu d'aprovat i suspesos (juny)	
Nombre de reforços efectuats (febrer)	
Nombre de reforços efectuats (juny)	
Resultats de l'avaluació del professor (febrer)	
Resultats de l'avaluació del professor (juny)	
Sortides realitzades de les proposades a la programació (febrer)	
Sortides realitzades de les proposades	

a la programació (juny)	
Projectes d'innovació educativa i participació en programes institucionals	